

Oponentský posudek na disertační práci

Program: Pedagogika
Obor: Pedagogika
Student: **Ing. Karolina Duschinská**
Název práce: **Mentoring v procesu stávání se učitelem**
Oponent: doc. PhDr. Michaela Píšová, M.A., Ph.D.
Pracoviště: Institut výzkumu školního vzdělávání a Katedra anglického jazyka a literatury, PedF, Masarykova univerzita v Brně

1. K aktuálnosti zvoleného tématu

Předložená disertační práce je věnována problematice mentoringu jako facilitace procesů profesního učení učitelů, přičemž se zaměřuje, jak je zřejmé i z názvu práce, zejména na oblast přípravného vzdělávání učitelů. Je zakotvena v kontextu probíhající kurikulární reformy v České republice, ale reflektuje přitom také širší vzdělávací kontext, a to jak na úrovni vzdělávací politiky formulované v dokumentech Evropské komise, tak i konkrétních přístupů a zkušeností z různých zemí Evropy. O aktuálnosti tematiky není pochyb; disertační práce je předkládána k posouzení v době, kdy se – chce se říci konečně – mentoring (nejen) ve fázi přípravného vzdělávání učitelů stává běžnou součástí odborného i politického diskurzu spojeného s hledáním cest ke zvyšování kvality ve vzdělávání v České republice, zejména s pedeutologicky orientovanými otázkami. Předloženou disertační práci považuji za významný příspěvek k probíhající diskusi (bohužel stále mnohem méně široké, než daná problematika zasluhuje), který přináší informovaný a erudovaný pohled člena odborné komunity. Autorka se zvolenou problematikou zabývá dlouhodobě, v podobě dílčích sdělení byly již některé výsledky její práce prezentovány na seminářích a konferencích (např. na PedF FF v Praze a jinde). Bylo by žádoucí, aby zejména výstup empirické části byl publikován, považuji jej za přínosný pro teorii i pro společenskou praxi.

2. Struktura práce a formální náležitosti

Práce je tradičně strukturována do dvou základních částí, teoreticko-přehledové (kapitoly 1 – 2) a empirické (kapitoly 3 - 5). Struktura práce je jasná a přehledná, nelze ovšem nekomentovat výraznou nevyváženost teoretické a empirické části jak co do rozsahu (teoretická východiska jsou shrnuta na pouhých 21 stránkách), tak co do obsahu. Protože autorka, dle mého názoru, plně prokazuje svoji odbornou erudici a teoretickou informovanost v empirické části práce, je zpracování teoretických východisek zklamáním a lze pouze spekulovat, že bylo patrně způsobeno časovou tísní. Tomu by ostatně odpovídal i rozsah práce (84 stran textu), který je patrně na nejnižší možné přijatelné hranici. Disertační práce je vybavena relevantním seznamem literatury a pramenů, v práci s ní se objevují drobné nepřesnosti (v odkazech a citacích nejsou uváděny stránky; citovaný zdroj chybí v bibliografii – např. s.4. Comparative, 2009; případně nejsou odkazy přesné – např. s.19 Maynard, Furlong, 2003, s.19 – Costa, 1993 uveden jako jediný autor, v seznamu literatury ovšem figuruje Costa, Kallick apod.). Čtenář by také uvítal prezentaci některých

výzkumných dat v přílohách (přepisy, příklady analytických procedur). Práce, opět zejména výzkumná část, je psána akademickým jazykem dobré úrovně.

3. Cíl práce

Disertační práci si kladla za cíl popsat a analyzovat procesy mentoringu v kontextu přípravného vzdělávání učitelů v České republice, přesněji řečeno v rámci pedagogické praxe; na základě výzkumných zjištění pak navrhnout teoretický model mentoringu a identifikovat jeho základní parametry. Model byl navržen na základě výsledků empirického výzkumu, jeho limitace jsou samozřejmě dány výzkumným designem, nicméně představuje významný krok pro teorii mentoringu a mohl by se stát východiskem pro další výzkum i teoretickou diskusi. Autorka pregnantně shrnuje jeho charakteristiky na s. 87: model je zakotven v praxi, „jeho předností je flexibilita, která se uplatňuje několika způsoby:

- 1) Model podává holistický obraz procesů a vztahů, zároveň dobře funguje i „per partes“, tj. pro ilustrování jednotlivých elementů a dílčích vztahů
- 2) Model je předkládán v několika úrovních obecnosti, od hlavní struktury procesů a vztahů přes kostru analytického příběhu a zjednodušený teoretický model až po komplexního podrobný Základní teoretický model mentoringu.
- 3) Model je dynamický, umožňuje reagovat na změny parametrů
- 4) I ta nejpodrobnější námi předkládaná forma teoretického modelu mentoringu, tj. Základní model, vykazuje dostatečnou úroveň abstrakce a je otevřená dalším úpravám. Jednotlivé pojmy, koncepty a vztahy mohou být dále diskutovány, zpřesňovány, doplňovány nebo redukovány, to vše komfortním způsobem při zachování plné funkčnosti a flexibility modelu.“

S navrženým modelem dále autorka pracovala aplikačním způsobem: byla provedena extrapolace modelu a dále modelovány intervenční strategie a jejich působení na jednotlivé komponenty modelu.

Lze tedy konstatovat, že disertační práce splnila stanovený cíl.

4. Poznámky k textu

Obecné poznámky k teoretické části práce jsou uvedeny výše. Záměrem teoretické části po vymezení základních pojmů je pojednat mentoring jako obecný vzdělávací koncept, dále jej podrobněji analyzovat v kontextu vzdělávání učitelů. Již definice pojmů (mentoring, mentor) však zůstává na povrchní úrovni. Postrádám jasné vymezení v dané oblasti i v práci samotné používaných termínů, tj. vedle pojmů *mentor* a *mentoring* také pojmy *supervizor* a *coach*, resp. *supervize* a *coaching*; autorka se, pokud vím, touto otázkou zabývala a hledala přesné řešení – v práci se však neobjevuje. V kapitole 2.1.2 je charakteristika mentora „odbyta“ kompetenčním modelem Clutterbucka (2000) a dále výčtem pěti charakteristik dle Guesta (2000); bylo by zde vhodné podstatně rozpracovat jednotlivé kompetence do úrovně poznatkové báze mentorství, dovedností (včetně stylů mentoringu, rolí mentora, typů intervencí, strategií a technik využívaných mentorem v procesech facilitace profesního učení studentů učitelství), ale též postojů, hodnotové orientace a osobnostních charakteristik – ostatně centrální element autorčina modelu je zejména s posledními kompetenčními komponentami těsně spjat. Autorka má bohaté praktické zkušenosti z přípravy mentorů a rovněž projektové a výzkumné zkušenosti,

kteří již v dílčích sděleních prezentovala na různých fórech – je škoda, že je v práci v této souvislosti neuplatnila.

Kapitola 2.2 je zaměřena na mentoring a jeho význam ve vzdělávání učitelů. Teoretickým východiskem je pojetí učitele jako reflektivního praktika (v práci uváděno jako „reflektivní praktika“, s. 10 a dále), pedeutologická diskuse je ovšem omezena na jediný model procesů reflexe (Ward, McCotter, 2004) a dále na popis podpory procesů rozvoje reflektivního potenciálu studentů učitelství. Zde autorka směřuje zdroje podpory (mentor) a reflektivní techniky (akční výzkum, tvorba profesního portfolia), uvedený výčet není ani zdaleka vyčerpávající. Základní a nejfrekventovanější forma spolupráce mentor – student učitelství, tj. trojfázový model příprava – výuka / pozorování výuky – následná analýza není vůbec zmiňován. V závěru teoretické části práce jsou představeny vybrané teoretické modely mentoringu, stručně připomenuta některá výzkumná zjištění (výhradně zahraniční výzkum) a také zahraniční zkušenosti s využíváním mentoringu jako klíčového prvku přípravného vzdělávání učitelů v rámci tzv. school based teacher education.

Druhá část práce prezentuje vlastní empirické šetření, jehož cíl je uveden výše. Jako výzkumný design byl zvolen kvalitativní přístup zakotvené teorie, při výběru výzkumného vzorku byla uplatněna kombinace předem stanovené a graduální konstrukce vzorku. Sběr dat probíhal ve čtyřech fázích (ohnisková skupina, dále tři postupné hloubkové rozhovory, kdy vzorkování postupovalo od typického případu k maximálně variantnímu a dostupnému). Pro analýzu a interpretaci dat byly využity tři fáze kódování (otevřené, axiální, selektivní). Za šťastné považuji využití konceptových map pro vizualizaci teoretického modelu mentoringu (včetně volby softwarového nástroje CMap Tools). Popis metodologie výzkumu je jasný a přesvědčivý, zvolený design je bezesporu vhodný pro zvolený účel. Prezentace a interpretace dat patří k nejzdařilejší části disertační práce, v této části se jasně projevuje nejen autorčina výzkumná, ale i teoretická erudice. Zpracování empirické studie zároveň přesvědčivě dokládá autorčin pedagogický entuziasmus a hluboký zájem – dovoluji si říci, že do této části autorka vložila nejen svoji odbornost, ale i své srdce.

5. Závěry

Autorka ve své disertační práci prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru Pedagogika. Práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v tomto oboru, proto práci **doporučuji k obhajobě**. Zároveň navrhuji, aby po úspěšné obhajobě byla Ing. Karolině Duschinské

udělena vědecká hodnost Ph.D.

V Pardubicích dne 20.8.2010

doc. PhDr. Michaela Píšová, M.A., Ph.D.